

EVALUATION OF GEOGRAPHY EDUCATION IN THE PRESCHOOL PERIOD WITH THE OPINIONS OF TEACHERS

Sevgi COŞKUN KESKİN* Nazan TAŞ**

**Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, scoskun@sakarya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-2345-6789

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, nazan.tas1@ogr.sakarya.edu.tr, ORCID ID: 0009-0007-1130-8456

Received Date: 05.02.2024 Revised Date: 07.04.2024 Accepted Date: 02.05.2024

Copyright © 2024 Sevgi COŞKUN KESKİN, Nazan TAŞ. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

Learning geography starts with children's ability to notice, examine and think about their own surroundings. The early experiences also increase children's awareness of geography concepts. In this study, it was aimed to get the opinions of preschool teachers in order to make geography education visible in our country. For this purpose, situation analysis from qualitative research patterns was used. In this context, interviews were conducted with 16 teachers from private and public schools using easily accessible case sampling from purposeful sampling. The data collection was carried out face-to-face with a semi-structured interview form. These data were subjected to descriptive and content analysis. As a result of the research, preschool teachers stated that geography education is necessary in the preschool period. While teaching geography, teachers agree that the child should get to know the country, region, environment and nature where he lives, as well as the sky and planets.

Keywords: Preschool, early childhood, geography, geography education, teacher opinions

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE COĞRAFYA EĞİTİMİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Coğrafyayı öğrenme, çocukların kendi çevrelerini fark etme, inceleme ve düşünme becerileriyle başlar. Yaşanılan erken deneyimler de çocukların coğrafya kavramlarına karşı farkındalıklarını artırır. Bu çalışmada ülkemizde coğrafya eğitimini görünür kılmak için okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerini almak hedeflenmiştir. Bu amaçla nitel araştırma desenlerinden durum analizi kullanılmıştır. Bu bağlamda amaçlı örneklemelerden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılarak özel ve devlet okullarından 16 öğretmenle görüşme gerçekleştirilmiştir. Veri toplama, yarı yapılandırılmış görüşme formuyla yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Bu veriler betimsel ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi dönemde coğrafya eğitiminin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Coğrafya eğitimi verirken çocuğun yaşadığı ülkesini, bölgesini, çevresini ve doğayı aynı zamanda gökyüzü ve gezegenleri tanıması konusunda öğretmenler görüş birliğindedir.

Anahtar kelimeler: Okul öncesi, erken dönem, coğrafya, coğrafya eğitimi, öğretmen görüşleri

1.GİRİŞ

Naylor ve diğerlerine (1987) göre okul öncesi dönemin, çocuğun doğumundan altı yaşına kadar olan bir gelişim süreci olduğunu belirtmiştir. Bir bebek dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren yeni şeyler öğrenmeye açıktır. Önce eviyle sınırlı olan çevresi zamanla genişlemeye başlar. Evinin, gittiği parkın, marketin ve okula başlamasıyla birlikte gittiği okulun mekânsal konumu aklında yer alır. Doğumdan altı yaşına kadar kapsayan bu zaman diliminde bireyin fiziksel, bilişsel, dil, psikomotor, sosyal ve duygusal gelişim alanlarında önemli ilerlemeler kaydettiği, öz bakım becerilerinin kazanıldığı ve kişilik yapısının biçimlenmeye başladığı bir süreci kapsar (Çetin ve diğerleri 2012: 716). Coşkun-Keskin ve diğerlerine (2016) göre nitelikli, sağlıklı ve istenilen davranışlara sahip bireylerin yetiştirilmesi için, eğitime küçük yaşlarda başlamak gereklidir. Morrison (2004) ise çocuklara sunulan farklı ve karmaşık öğrenme ortamları ve deneyimlerin gelecekteki öğrenme becerilerine temel oluşturduğu üzerinde durmuştur.

Okul öncesi dönemde edinilmesi gerekli bilgi ve becerileri alanlarından biri de coğrafyadır. Bu alanda edinilen erken deneyimler çocuğun kendi yaşadığı çevreye karşı farkındalığını artırır (Seefeldt ve diğerleri, 2015). Öztürk ve diğerlerine (2015) göre gelecek neslin çevreye ve doğaya duyarlı bir şekilde yetişmesinde önemli bir etkisi olan coğrafya eğitimini de çok erken yaşlardan itibaren verilmelidir. Coğrafyayı öğrenme, çocukların kendi çevrelerini fark etme, inceleme ve düşünme becerileriyle başlar. Çok küçük çocuklar kendi yakın çevrelerine ve evlerine direkt deneyimde bulunarak, daha çok doğru Dünya'ya dair kavramları inşa edebilirler. Bu deneyimler çocuğun bir sonraki düşünme aşamasına geçmesine yardımcı olur (Fromboluti ve diğerleri, 1999:11).

Coğrafya yeryüzünde meydana gelen fiziksel olayları ve bu olayların insanların beşeri ve ekonomik çalışmaları üzerindeki etkilerini inceleyen bir bilim dalıdır (Öztürk ve diğerleri, 2015). Bu sebeple coğrafyanın insanla iç içe ve etkileşim halinde olan bir bilim dalı olduğu söylenebilir. Çünkü coğrafya insanı, insan da coğrafyayı etkilemektedir. İnsanın bu bilim dalıyla olan etkileşimi sebebiyle insanlar, özellikle yaşadığı çevrenin coğrafi özelliklerini anlama ihtiyacı hisseder. Okul öncesi dönem çocukları da çevresini keşfetme arzusu içerisinde. Çevresinde olan herhangi bir olaya kayıtsız kalmaz ve sebebini öğrenmek isterler. Küçük çocukların sorgulama yapması doğaldır. Yürümeye başlayan çocukları, dünyayla ilgili doğuştan gelen merakları yönlendirir ve sürekli “Bu ne?, Şu ne?” gibi sorular sorarlar. İki yaşında da “Neden?” soruları başlar: “Neden bu yön?” gibi. 3-4 yaşlarındaki çocuklar ise sorularını genişleterek “Gökyüzü neden mavi?”, “Sen bunu neden yaptın?”, “Bunu neden yapmak zorundayım?” şeklinde sorular sorarlar. Birinci sınıfa kadar çocuklar, güncel coğrafya sorularını sormaya başlarlar: “Bu göl nasıl oluşmuş?” “Bu tepe neden yapılmış?” gibi. Daha sonra da iddialı sorular sorarlar: “Bu bölgede daima mısır mı yetişir?” gibi (Seefeldt ve diğerleri, 2015).

Günlük yaşam konuşmalarında coğrafya kavramlarını ya da ilgili konuları genelde kullanırız. Örneğin “Bugün hava durumu yağmurlu gösteriyor.” ya da “Mandalinalar tezgahlarda yerini almaya başladığına göre kış geliyor.” söylemleri coğrafya bilimini ilgilendirir. Diğer taraftan izlediğimiz haberlerde ülkelerin yaşadıkları afetlerden bahsetmesi, bazı ülkelerin uzaya attığı uydulardan görüntülerin yansıtılması, ülkemizin kuzeyinde doğalgaz keşfinin yapılması, barajlar ve geçitler inşa edilmesi, çevre

kirliliğinin her geçen gün artması gibi birçok şeyde aslında coğrafya bilimi kullanılmış olur. Palmer ve diğerlerine (2004) göre çocuklar da yaşadıkları çevreyi keşfetmeye başladıklarında yavaş yavaş yaşadıkları gezegenle ilgili de bilgi edinmeye çalışırlar. Böylelikle dünyayı tanıyarak anlamlandırmaya başlarlar. Coğrafyanın temel kavramları (konum, zaman, mekân, doğa ve insan vb.) ile ilgili beceri ve deneyimleri arttırılırsa ileriki senelerde akademik yönden olumlu yönde etkilenmesi beklenir.

Günümüz ülkelerin coğrafya eğitiminin nihai hedefleri arasında ulusal ve uluslararası düzeyde çevreye karşı duyarlı ve bilinçli bir nesil yetiştirmek olmalıdır. Nitekim coğrafi olaylara küresel bir bakış açısıyla yaklaşarak doğal zenginliklerin korunması gerektiği çocuklara öğretilmelidir. Çocuklara özellikle erken yaşlarda ülkesinin coğrafi özellikleri ve zenginleri konusunda sağlam bir çerçeve kazandırılması oldukça önemlidir. Mustafa Kemal Atatürk'ün de belirttiği gibi: "Çocuklar geleceğimizin güvencesi, yaşama sevincimizdir. Bugünün çocuğunu, yarının büyüğü olarak yetiştirmek hepimizin insanlık görevidir."

Yurt savunmasında ve yurt yönetiminde de başarılı olmak, ülke sorunlarını doğru teşhis edip sorunları çözmeye coğrafya öğretiminin katkısı yadsınamaz (Doğanay, 2002;177). Ülkesini her yönden iyi tanıyan bir çocuk geleceğe dönük adımlarını daha sağlam atar. Öğrenmeye açık olan okul öncesi dönem çocukları da öncelikli olarak ülkesinin coğrafyasına hâkim olmalıdır. Bu da ülkesine bağlı ve ülkesini seven çocuklar yetiştirilmesiyle mümkün olabilir. Bu sebeple insanları seven ve ülkesine ve milletine değer veren çocuklar yetiştirebilmek için coğrafya eğitiminin önemi yadsınamaz. Günümüzde toplumun bazı kesimleri coğrafyayı sadece genel kültür veren bir alan olarak görmektedir. Coğrafyayı sadece genel kültür veren bir bilim olmaktan çıkarıp hayatın bir parçası olduğu kabul edilirse geleceğe daha güzel ve daha yaşanılabilir bir dünya bırakılabilir. Bu nedenle okul öncesi dönemde çocuklara coğrafya eğitiminin verilmesi büyük önem arz etmektedir.

Yapılan literatür incelemesinde bu alanda pek çok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan Özbek-Ayaz ve diğerlerinin (2018) yaptığı çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin okul öncesi dönemdeki coğrafya eğitimine yönelik görüşlerini ve coğrafya etkinliklerini okul ortamında kullanma durumlarını ortaya çıkarmaya; Kılıç ve diğerleri (2012) Türkiye'de basılmış okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan resimli öykü kitaplarının coğrafi kavramları içerip içermediğinin analizini yapmaya çalışmışlardır. Öztürk ve diğerleri (2015) 2013 MEB okul öncesi eğitim programında yer alan kazanım göstergeleri, kavramları ve belirli gün-haftaları coğrafya eğitimi açısından incelemişlerdir. Yaşar ve diğerleri (2012) okul öncesi dönemde coğrafya eğitiminin önemi üzerine çalışma yapmıştır. Ünlü ve diğerleri (2019) okul öncesi dönemde öğrencilere kazandırılacak coğrafi kazanımların neler olduğu hakkında bir çalışma yürütmüştür. Soydan (2015), Türkiye'de görev yapan okul öncesi öğretmenlerinin coğrafya öğretiminde tema, yöntem ve materyal ile ilgili tercihlerinin belirlenerek, Amerika ve Avusturya ülkelerinde okul öncesi öğretmenlerinin tercihlerini karşılaştıran bir araştırma üzerine çalışmıştır. Güngör ve diğerleri (2022) son 10 yılda Türkiye'de ve dünyada yapılan çalışmaların okul öncesi dönemde kavram gelişimi ve kavram öğretimi açısından incelemiştir. Akbulut (2004) yaratıcı düşüncenin coğrafya öğretimindeki yerini araştıran bir çalışma yapmıştır. Er ve diğerleri (2022) okul öncesi eğitimde öğretmenlerin coğrafya becerilerinin öğretimine ilişkin görüşlerini

incelemiştir. Çavak (2017) okul öncesi dönemde öğrencilere kazandırılacak coğrafi kazanımlar üzerine bir çalışma ortaya koymuştur.

2.ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Coğrafya yaşanılan çevrenin içindeki insan davranışlarıyla ilgilidir. İnsan davranışlarına etki eden doğal kaynaklar, çevre, kentleşme, bölge, yeryüzü şekli gibi kavramlar sosyal bilgiler eğitimi içinde yer alan kavramlardır ve bu kavramların hepsi insan davranışına etki eder (Schug ve diğerleri, 1987). Bunun yanı sıra coğrafya, Dünya'nın fiziki yüzeyiyle de ilgilidir; Dünya'nın siyasi bölümlere ayrılması, fiziki çevreyle insanların etkileşimi; yeryüzü kaynaklarının insanlar tarafından kullanımı: yer, alan, yön, konum, yöre, fiziksel ve kültürel farklılık, büyüyen nüfus ve dağılımı haritalar ve çevre gibi coğrafi terimleri içerir. Bu terimlerin bazıları, ilk çocukluk döneminde sınıfta öğretmeye uygundur. Bu dönemdeki bir çocuk, yeryüzü ve insanlar arasındaki nasıl bir ilişki olduğu; insanların çevreyi nasıl değiştirdiği, iklimlerin nasıl değiştiği; insanların, nesnelerin, fikirlerin bir yerden bir yere nasıl taşındığını anlamaya başlar. Okulda öğrenilecek coğrafya bilgilerine çocukların günlük oyun ve deneyimleriyle temel oluşturulabilir. Coğrafyaya dönük kelime, farkındalık ve merak oluşturulabilir (Fromboluti ve diğerleri, 1999). Ancak ülkemizde okul öncesi dönemde akademik anlamda coğrafya eğitimi görünür değildir. Bu bağlamda araştırmanın amacı okul öncesi öğretmenlerinin coğrafya eğitimine olan yaklaşımlarını ve mevcut durumu, okullarda yapılan coğrafya eğitimine dair uygulamaları alanın uygulayıcısı olan öğretmenlerden alınan görüşler doğrultusunda değerlendirmektir. Böylece okul öncesi dönemde coğrafya eğitiminin görünürlüğünü sağlamak hedeflenmiştir. Bu bağlamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Okul öncesi öğretmenlerinin coğrafya eğitimine yönelik düşünceleri nelerdir?
2. Okul öncesi dönemde coğrafya eğitiminin içeriğinin nasıl olmasına dair öğretmen görüşleri nelerdir?
3. Okul öncesi öğretmenlerine göre bu dönemde coğrafya eğitimine dair hangi etkinlikler yapılabilir?
4. Okul öncesi öğretmenlerine göre bu dönemde coğrafya eğitimi bağlamında hangi beceri ve değerler kazandırılabilir?
5. Okul öncesi öğretmenlerine göre bu dönemde coğrafya eğitiminin olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?
6. Okul öncesi öğretmenleri bu dönemde coğrafya eğitimi yapılması bağlamında Milli Eğitim Bakanlığı'na hangi önerileri getirmektedirler?

3.YÖNTEM

Araştırma Modeli. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomonoloji farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanır Olgular yaşanılan dünyaya ait olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilir (Yıldırım ve diğerleri, 2016). Buradan hareketle çalışmada okul öncesi dönemde coğrafya eğitimi olgusunu, bu durumu deneyimleyen okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda ele alarak, erken yaşlarda coğrafya eğitiminin görünürlüğüne katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu. Çalışma amaçlı örneklemelerden kolay ulaşılabilir durum örneklemesi kullanılarak Kocaeli ilinin özel ve devlet okullarında görev yapan 16 okul öncesi öğretmenle yürütülmüştür. Çalışmada Ö1-Ö8 arasında kodlanan öğretmenler devlet okulunda, Ö9-Ö16 arasında kodlanan öğretmenlerse özel okulda görev yapan öğretmenleri temsil etmektedir. Katılımcıların özellikleri Tablo 1’de açıklanmıştır.

Tablo 1. Çalışma/Katılımcı grubun özellikleri

Katılımcı	Mezun Olduğu Üniversite	Bölümü	Kıdem
Ö1	Selçuk Üniversitesi	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	11 yıl
Ö2	Eskişehir Anadolu Üniversitesi	Okul Öncesi Öğretmenliği	13 yıl
Ö3	Cumhuriyet Üniversitesi	Okul Öncesi Öğretmenliği	13 yıl
Ö4	Atatürk Üniversitesi	Okul Öncesi Öğretmenliği	15 yıl
Ö5	Selçuk Üniversitesi	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	16 yıl
Ö6	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Okul Öncesi Öğretmenliği	14 yıl
Ö7	Anadolu Üniversitesi	Okul Öncesi Öğretmenliği	16 yıl
Ö8	Adnan Menderes Üniversitesi	Okul Öncesi Öğretmenliği	1 yıl
Ö9	İstanbul Üniversitesi	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	7 yıl
Ö10	Atatürk Üniversitesi	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	5 yıl
Ö11	Bartın Üniversitesi	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	2 yıl
Ö12	Kocaeli Üniversitesi	Okul Öncesi Öğretmenliği	8 yıl
Ö13	Kocaeli Üniversitesi	Okul Öncesi Öğretmenliği	10 yıl
Ö14	İstanbul Üniversitesi	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	4 yıl
Ö15	Kocaeli Üniversitesi	Okul Öncesi Öğretmenliği	3 yıl
Ö16	İstanbul Üniversitesi	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	5 yıl

Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Süreci

Çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, özel bir konuda derinlemesine soru sorma, cevap eksik veya açık değil ise tekrar soru sorarak durumu daha açıklayıcı hale getirip cevapları tamamlama fırsatı sunma olarak tanımlanmaktadır (Çepni, 2010: 145).

Hazırlanan araştırma soruları, önce iki okul öncesi öğretmeni pilot uygulamaya tabi tutulmuş, pilot görüşmelerin incelenmesiyle görüşme soruları düzenlenerek görüşme

formu yenilenmiştir. Her bir katılımcı ile yaklaşık 10-15 dakikalık görüşmeler yapılmış, verilerin doğru şekilde aktarılması için katılımcıların izinleri alınarak görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Araştırmanın veri toplama süreci aşamaları tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Veri Toplama Süreci

	Uygulama Aşaması	Uygulama Tarihi
1.	Görüşme sorularının hazırlanması	Nisan 2023
2.	Pilot uygulama yapılması	Nisan 2023
3.	Görüşme sorularına son şeklinin verilmesi	Nisan 2023
4.	Katılımcı grubun belirlenmesi	Mayıs 2023
5.	Katılımcılar ile görüşmelerin yapılması	Mayıs/Haziran 2023
6.	Görüşme ses kayıtlarının yazıya dökülmesi	Haziran/Temmuz 2023

Verilerin analizi

Toplanan verilerin analizinde betimsel ve içerik analizi kullanılmıştır. Betimsel analizde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve diğerleri (2016). İçerik analizinde ise, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşabilmek amacıyla veriler önce kavramsallaştırılmalı, daha sonra bu kavramlar mantıklı bir biçimde düzenlenerek veriyi açıklayan temalar ortaya çıkarılmalıdır (Yıldırım ve diğerleri 2016). İçerik analizi veri işleme, verilerin kodlanması, tema oluşturma, verileri görsel hale getirme ve yorumlama aşamalarıyla gerçekleştirilmiştir.

Veri İşleme. Her bir öğretmene numara verilerek (Ö1, Ö2...Ö16) görüşme formları bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu sürede yazıya dökülen içerikler dikkatli okunarak kodlamaya zemin hazırlanmıştır.

Verileri Kodlama. İşlenen verilerde ön plana çıkan anlamlar kavram ya da kelimelere indirgenmiştir. Örneğin; “Coğrafya eğitiminin gerekli olduğunu düşünüyorum. Çünkü coğrafya hayatın bir parçası. Her günümüzde coğrafyadan bir parça var.” söyleminden hareketle “hayatın bir parçası olma” kodu çıkarılmıştır.

Tema Oluşturma. Ortaya çıkan kodlardan birbirine yakın olanlar bir araya getirilerek temalara ulaşılmıştır. Örneğin, “Yaşadığı çevreyi tanıma”, “Yaşadığı ülkeyi tanıma”, “Yaşadığı bölgeyi tanıma”, “Gezegenleri ve gökyüzünü tanıma” ve “Doğayı tanıma” kodları birleştirilerek “Öğrenilecek Konunun Önemi” temasına ulaşılmıştır.

Verileri görsel hale getirme. Oluşturulan kod ve temalar bağlamında verilerin rahat anlaşılması ve kolay yorumlanması amacıyla uygun şekiller oluşturulmuştur.

Yorumlanma. Oluşturulan kavram haritalarındaki kod ve temalar yorumlanmış ve öğretmenlere ait söylem örnekleri ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir.

Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği

Makalenin etik kurulu izni Sakarya Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 27.11.2023 tarih ve E-61923333-050.99-309206 sayılı yazısı ile alınmıştır. Araştırmada inandırıcılığı sağlamak amacıyla görüşmeler sırasında sonda ve ansal sorular kullanılarak derinlik odaklı veri toplanmaya çalışılmıştır. Öte yandan görüşme soruları pilot çalışmayla ve 2 (sosyal bilgiler ve okul öncesi) uzman görüşleriyle şekillendirilmiştir. Bununla birlikte katılımcı teyidi/üye kontrolü (memberchecking) yapılarak görüşmelerin içeriği daha çok zenginleştirilmiştir. Araştırmanın tutarlılığını sağlamak amacıyla da öğretmenlerin söylemleri tüm araştırmacılarla birlikte değerlendirilerek kodlar oluşturulmuş, kodlardan da ortak temalara ulaşılmıştır. Öte yandan aktarılabiliirliği sağlamak amacıyla kod ve temalarla ilgili öğretmen söylemlerine sık sık yer verilmeye çalışılmıştır.

4.BULGULAR

Okul öncesi öğretmenlerinin coğrafya eğitimine olan yaklaşımlarını ve mevcut durumu, coğrafya eğitiminin içeriği, okullarda yapılan coğrafya eğitime dair uygulamaları ve önerileri, alanın uygulayıcısı öğretmenlerden alınan görüşler doğrultusunda değerlendirmiştir. Veriler temalara ayrılarak açıklanmıştır.

1. Okul öncesi öğretmenlerinin coğrafya eğitimine yönelik düşünceleri

Okul öncesi öğretmenleri bu dönemde coğrafya eğitiminin gerekliliği olduğunu belirtip, *öğrenilecek konuların önemi, çocuğun ihtiyacı ve etkinliklerin verimliliği* açısından bu konuyu değerlendirmişlerdir. Şekil 1’de bu durum betimlenmektedir.

Öğrenilecek Konunun Önemi	Çocuğun İhtiyacı	Etkinliklerin verimliliği
<ul style="list-style-type: none">Yaşadığı çevreyi tanımaYaşadığı ülkeyi tanımaYaşadığı bölgeyi tanımaGezegenleri ve gökyüzünü tanımaDoğayı tanıma	<ul style="list-style-type: none">Hayatın bir parçası olmaBeceri ve ruhsal gelişimi desteklemeİnsanları birbirine bağlamaDiğer gelişim alanlarını olumlu etkilemeİlkokula hazırbulunuşluk sağlamaİlgi çekici olmaMerak uyandırma yoluyla keşfetme arzusuBulunduğu coğrafyaya aidiyetlik hissetme	<ul style="list-style-type: none">Seviyeye uygun olmaKonuların müfredata entegre edilmesiKonuların ve kavramların somutlaştırılmasıDoğa ile iç içe olunma

Şekil 1. Okul öncesi öğretmenlerin okul öncesi dönemde coğrafya eğitimi hakkındaki görüşleri

Tema 1: Öğrenilecek Konunun Önemi

Okul öncesi öğretmenleri “Yaşadığı çevreyi tanıma”, “Yaşadığı ülkeyi tanıma”, “Yaşadığı bölgeyi tanıma”, “Gezegenleri ve gökyüzünü tanıma” ve “Doğayı tanıma” açısından bu dönemde coğrafya öğretimini önemli bulmaktadırlar. Yaşadığı çevreyi ve doğayı tanıması konusunda Ö16 “Küçük yaşlarda çocuklarda var olan yüksek seviyedeki ilgi ve merak onların keşfetme arzusunu tetikliyor dolayısıyla etraflarına fazla meraklı

olan çocuklar doğayı, insanları, çevrelerini tanımak için istekli oluyorlar. Onların mekân kavramını, bulunduğu çevrenin özelliklerini, çevre bilincini erken yaşlarda öğrenmeleri hem yaşamlarında hem de ileriki eğitim kademelerinde daha bilinçli bireyler olmalarını sağlayacağını düşünüyorum.” ifadelerini kullanmıştır. Öte yandan Ö3 “Öncelikle çocuğun yaşadığı gezegenin adını bilmesi, yaşadığı ülkenin adını bilmesi, diğer gezegenler arasında yaşadığı gezegende hayat olduğunu bilmesi önemli.” ifadelerini, Ö10 ise “Çocukların merak duyguları sayesinde zamanla yaşadıkları yerin neresi olduğunu, yaşadıkları yerde neler olduğunu ve dünyayı fark etmeye başlarlar. Yeni gördüğü her şey ile kıyaslama yaparlar.” ifadeleriyle coğrafya eğitiminin önemini dile getirdikleri görülmektedir.

Tema 2: Çocuğun ihtiyacı

Öğretmenler okul öncesi dönemde coğrafya öğretiminin; çocuklarda hayatın bir parçası olması, insanları birbirine bağlaması, diğer gelişim alanlarını olumlu etkilemesi, ilkökula hazırbulunuşluk sağlaması, ilgi çekici olması, merak uyandırma yoluyla keşfetme arzusu, beceri ve ruhsal gelişimini desteklemesi, bulunduğu coğrafyaya aidiyetlik hissetmesi yoluyla çocuğun ihtiyacını karşıladığını vurgulamışlardır. Örneğin Ö4 “Coğrafya eğitiminin gerekli olduğunu düşünüyorum. Çünkü coğrafya hayatın bir parçası. Her günümüzde coğrafyadan bir parça var.” söylemiyle coğrafya öğretiminin hayatın bir parçası olduğunu belirtmiştir. Ö6 “Çocuklar hangi ülkede, şehirde, ilçede yaşadığımızı karıştırıyorlar. İlköğretim de bile karıştırılıyor aslında ama burada temelleri atılırsa hazırbulunuşluklarıyla daha kolay öğrenebilirler.” ifadeleriyle okul öncesi dönemin hazırbulunuşluk konusundaki önemine vurgu yapmıştır. Ö9’un “Çocukların akılları ermeye başladığından itibaren güneşi, ayı, yıldızları çok merak ederler. İlgilerini çeker çok fazla. Doğa olaylarıyla fazla ilgilenirler. İşte yağmur yağarken camdan izlerler, kar yağarken dokunmak isterler. Güneşe bakmaya çalışırlar. Yıldızlara bakmaktan zevk alırlar. O yüzden coğrafya eğitimi kesinlikle okul öncesi dönemde onların yaşlarına uygun bir şekilde uygun materyallerle anlatılacak şekilde yer almalıdır.” şeklindeki söylemi ise ilgilerini çeken konuda meraklarının bu yolla giderileceği vurgulanmıştır. Beceri ve ruhsal gelişimini desteklemesi konusunda Ö5, “Onların ruhsal anlamda da yarar sağlayacağını düşünüyorum. Çünkü coğrafyaya ait her şey insana her zaman iyi gelmiştir. Deniz görmek bile insanı rahatlatıyor. Yani doğanın çocuklara çocukların doğaya ihtiyacı var.” ifadelerine yer verirken Ö10 ise; “Coğrafya insanların dünyayı gözlemlemesini, düşünmesini, tanımasını, anlamasını sağlayan ve dünyadaki insanları birbirine bağlayan bir deneyim alanı olduğu için okul öncesinde de her daim yer almalıdır. Okul öncesi dönemde coğrafya eğitimi ile ilgili kazanımların yeterli olması çocukların diğer gelişim alanlarını da olumlu etkiler.” söylemiyle beceri gelişimlerine katkı sağladığını ifade etmiştir. Bulduğu coğrafyaya aidiyetlik hissetmesi konusunda Ö12 “Çocukların buldukları coğrafyanın işlenmesi çocuklarda aitlik hissini yükseltecektir. Kendini bir yere ait hisseden çocuk kendini daha güvenilir hisseder.” ifadeleriyle coğrafyanın önemini başka bir yönden ele alarak söylemini dile getirmiştir.

Tema 3: Etkinliklerin verimliliği

Öğretmenler okul dönemde coğrafya öğretiminin; konuların ve kavramların somutlaştırılması, seviyelerine uygun olması, konuların müfredata entegre edilmesi, doğa

ile iç içe olunması yoluyla verilen etkinliklerin verimli olacağını vurgulamışlardır. Örneğin Ö9 “Yaşlarına uygun bir şekilde uygun materyallerle anlatılacak şekilde coğrafya eğitimi verilmelidir.” söylemiyle çocukların seviyelerine uygun olması gerektiğini belirtirken; Ö13 “Okul öncesi dönemde coğrafya eğitiminin yaş seviyelerine uygun etkinliklerle müfredata entegre edilmesinden yanayım.” söylemiyle coğrafya konularının müfredata entegre edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ö5 “Yeni nesil artık çok çabuk öğreniyor ve çevrelerinde çok uyaran var. Birçok şeye açıklar. O nedenden dolayı basitleştirilerek uygulanabileceğini düşünüyorum.” ifadeleriyle konuların ve kavramların somutlaştırılması gerektiği görüşüne yer vermiştir. Bu konuda Ö13 “Çocukların doğayı, ülkesini, yaşam alanlarını, endemik bitki ve hayvanları keşfetmesini önemsiyorum. Somutlaştırarak anlatıldığında çocukların yaşadığı bölgeyi tanmasına, ülke ve ülkeleri hatta dünyayı tanmasına katkı sağlar.” ifadeleriyle görüşlerini belirtmiştir. Doğa ile iç içe olma konusunda Ö15, “Çalıştığım kurum da doğa temelli bir okul. Doğa üzerine gerçekleştirdiğimiz birçok etkinliğimiz var. Çocuklar bu şekilde doğayla iç içe olarak doğa sevgisini kazanmış oluyorlar.” ifadelerine yer vermiştir.

2. Okul öncesi dönemde coğrafya eğitiminin içeriğine dair öğretmen görüşleri

Okul öncesi dönemde coğrafya eğitiminin içeriği hakkında öğretmen görüşleri *doğa ve insan ilişkisi, ülkemiz, dünya, iklim* ve *çevre* temalara etrafında vurgulanmıştır. Konu ile ilgili bilgiler Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2: Okul öncesi dönemde coğrafya eğitiminin içeriğine dair öğretmen görüşleri

Tema 1. Doğa ve insan ilişkisi

Okul öncesi öğretmenleri *doğal afetler, toprak tipleri, ekonomik faaliyetler, çevre* konuları ve kavramların coğrafya eğitimi açısından çocuklara verilmesi gerektiği görüşünü savunmaktadırlar.

Doğal afetler konusunu Ö1 “Doğal Afetler konusunu Kızılay Haftasında falan veriyorum. Ama tamamen konu bu değil. Sadece basit şekilde veriyorum. Örneğin bu sene yaşanan deprem sebebiyle çocuklar daha dikkatli dinlediler ve söylenenlerden daha fazla etkilendiler.” söylemiyle çocukların seviyesine indirgeyerek verildiğini vurgulamıştır. Ö5 “Doğal afetler konusunda da deprem uygulamaları oluyor okulumuzda. Tatbikatlar yapılıyor.” ifadeleriyle okullarında yapılan tatbikatlardan söz etmiştir. Ö6 “Doğal afetler... mesela Kızılay hangi durumlarda yardım eder? Deprem, heyelan bunlara neler sebep olur vs. hikayeleştirerek ilerliyoruz. Eğitici videolarla destekliyoruz.” söylemiyle görüşlerini açıklamıştır.

Toprak tipleri konusunda Ö1 “*Toprak tipleri verilebilir diye düşünüyorum. İlkbahar mevsiminde çiçek ekiyoruz mesela. Orada verimli ve verimsiz topraklar verilebilir. Yerleşim bölgemizi baz alarak topraklarımızda yetiştirilebilir ürünler gösterilebilir.*” söylemiyle görüşlerini ifade etmiştir. Ö3 “*Toprak tiplerini sınıfta oynadığımız kil hamurundan yola çıkarak soru cevap şeklinde ilerleyerek bahsettik. Örneğin şu an kullandığımız kil hamuru nasıl bir bölgeden gelmiş, içerisinde neler vardır gibi.*” ifadeleriyle görüşlerini dile getirmiştir.

Ekonomik faaliyetler konusunda Ö4 “*... doğa, orman, para... dün parayı anlattım mesela. Paralarımızı tanıttım ve ülkemiz için önemli olduğundan bahsettim.*” söylemiyle paranın önemine vurgu yapmıştır. Ö3 “*Ekonomik faaliyetler içerisinde şehirlerde yaşayan insanların ve köylerde yaşayan insanların iş hayatı ve geçim kaynaklarından bahsettik.*” söylemiyle kentsel ve kırsal kesimde yaşayan insanların ekonomik faaliyetleri üzerine durulmuştur. Ö8 “*Sanat etkinliklerinde enerji tasarrufu ile ilgili kapı kollarına ‘Gereksizse ışıkları söndür’ afişlerini yapmıştık.*” söylemiyle enerji tasarrufunun ülke ekonomisine katkı sağlamasının önemini vurgulamıştır.

Nüfus ve yerleşme konusunda Ö3 “*Mesela nüfus ve yerleşme konusunu ise büyük şehirlerde daha fazla yerleşmenin olduğunu, köylerde ise az nüfuslanmanın olduğunu, evlerin seyrek yapıldığını, hayvancılığın ve tarımın daha çok yapıldığından bahsettik geçen hafta.*” söylemiyle görüşlerini ifade etmiştir.

Çevre konusunda Ö4 “*Çevre, atık, çevre kirliliği kavramlarına çok değiniyoruz aslında. Çevre kirliliğinin zararları, çevreyi kirletmemiz gerektiği vb.*” ifadeleriyle görüşlerini dile getirmiştir. Ö5 ise “*Denizleri, gölleri çevre kirliliğiyle birleştiriyoruz. Denizlerde canlılar var, denizleri kirletirsek sonuçları ne olur kirletmezsek ne olur? Türkiye’de kaç tane denizimiz var?*” söylemiyle Türkiye’nin sularını anlatırken çevre kirliliği konusuyla birleştirerek verdiğini ifade etmiştir. Ö6 “*Çevre kirliliği kavramı mesela. Hikayeler okuyoruz. Örneğin kargalar yaşadığı yerden başka bir yere gitmek istiyor. Neden bulunduğu yeri terk edipte başka yere gitmek istiyor olabilirler? Açıklamalarını istiyoruz.*” söylemiyle çevre kirliliği konusunu hikayeleştirerek ve soru cevap tekniğiyle anlattıklarından bahsetmiştir. Ö11 “*Çevre konusunu kesinlikle vermeliyiz. Çünkü çocuklar artık çevresine değer vermemeye başladı. Yerlere çöp atmak, tükürmek vs. sık karşılaştığımız durumlar arasında olduğu için bunun eğitimini en temelden başlatmanın önemli olduğunu düşünüyorum ben.*” ifadeleriyle çevre eğitimi erken yaşlarda başlamanın önemli olduğuna değinmiştir.

Tema 2. Ülkemiz

Okul öncesi öğretmenleri *bölgeler, coğrafi konum ve harita* gibi konu ve kavramların coğrafya eğitimi açısından çocuklara verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bölgeler konusunda Ö1 “*Bölgeler konusunu mesela yerli malı haftasında verilebilir yemekler, yetiştirilen ürünler vs.*” söylemiyle görüşlerini ifade etmiştir. Ö9 ise “*Ülkemizi tanımalı. Hangi şehirlerde ya da bölgelerde daha çok nelerle ilgilenilir? Tarım mı hayvancılık mı? Bunları bilmeli.*” ifadeleriyle okul öncesi dönemin ülkemiz konusundaki önemine vurgu yapmıştır. Ö2, Ö10, Ö12 ve Ö15 ise bölgeler konusunun okul öncesi dönem çocuklarına verilebileceğini ifade etmişlerdir.

Coğrafi konum konusunda Ö9 “Ülkemizin konumu kesinlikle anlatılmalı. İşte çevresinin sularla kaplı olduğunu, komşuları bilinmeli. Denizlerin nerede olduğu, dağların nerede daha çok olduğu bence çocuklara bu dönemde anlatılmalı.” ifadelerini dile getirmiştir. Ö11 “...coğrafi konum verilebilir. Coğrafi konum da birebir değil ülkesi nerede, yaşadığı bölge, şehir, mahalle nerede gibi.” söylemiyle görüşlerini ifade etmiştir.

Harita konusunda Ö5 “Milli bayramlarda özellikle veriyoruz bu kavramı. Bende Türkiye'nin sınırlarını belirten bir şablon vardı ve orada tamamen gösteriyorum çocuklara. İşte Türkiye'nin doğusu, batısı, kuzeyi, güneyi. Askerleri koyuyorum düşman kuzeyden geldi, güneyden geldi. Hepsini ortada buluşturuyorum. Yön kavramını öğreniyorlar hem de ülkenin sınırlarını görmüş oluyorlar. Bizde çok keskin çizgiler yok. Her şeyi her şeyle verebilirsiniz.” ifadelerinde bulunmuştur. Ö5 gibi Ö6'da tarih konularında harita kullanımına verdiğini “Çanakkale savaşını anlatıyoruz ama direkt bilgi olarak değil. Çanakkale'nin haritada yeri gösterilip görsellerle ve videolarla desteklendikten sonra yıllar önce dedelerimiz ve ninelerimizin ülkemizi zor şartlarda koruduğunu ve bizlere bıraktığını anlatıyoruz.” söylemiyle belirtmiştir. Ö11 “Mekân kavramı, yer-yön kavramları, gece-gündüz, mevsimler verilebilir. Yönleri Türkiye haritası üzerinden verebiliriz mesela. Kuzeyinde hangi bölgemiz, güneyinde, batısında doğusunda hangi bölgemiz denizimiz vs. verilebilir diye düşünüyorum.” coğrafya açısından harita kavramının verilmesine değinmiştir.

Tema 3. Dünya

Okul öncesi öğretmenleri Dünya'nın şekli ve hareketleri, gezegenler, iç kuvvetler gibi konu ve kavramların coğrafya eğitimi açısından çocuklara verilmesi gerektiği görüşünü savunmaktadırlar. Dünya'nın şekli ve hareketleri konusunda Ö1 “Mandalina kullanarak mum ışığında gece-gündüzü veriyorum.” söylemiyle düşüncelerini ifade etmiştir. Ö2 “Dünyanın şekli ve hareketleri konusunda etkinlikler yapıyorum. Sınıfa dünya küresi getiriyorum, küreyi kendi etrafında döndürüp gece-gündüz oluşumunu anlatıyorum. Mesela balon alıyorum ve onu güneş olarak düşünmelerini istiyorum. Güneşin dünya etrafında dönmesiyle de mevsimlerin oluştuğuna değiniyorum. Bazen de çocukların birini dünya birini güneş yapıyorum. Çocukları döndürerek de anlatıyoruz.” ifadelerini kullanmıştır.

Gezegenler konusunda Ö2 “Gezegenleri veriyorum. Mesela bir sene şu şekilde vermişim: Halıyı yerde ters çevirmişim. Gezegenlerin yollarını ipe çevrelemişim. Sonra üstlerine balonlar yerleştirmişim. Her balon bir gezegeni ifade etmişti. Kaç gezegenimiz olduğunu, dünyamız bu gezegenlerin neresinde kaldığını falan göstermişim.” söylemiyle görüşlerini ifade etmiştir.

İç kuvvetler konusunda Ö2 “İç kuvvetler konusuyla ilgili olabilecek yanardağ deneyi yapıyoruz mesela.” söylemiyle görüşlerini belirtirken; Ö8 “Volkanik patlamayı deneyle vermiştik. Karbonat, sirke deneyiyle kabarıp taşan bir deney. Çocuklar çok sevmişti.” görüşlerine yer vermiştir.

Tema 4. İklim

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenleri iklim konusunda *hava ve doğa olaylarının coğrafya eğitiminde anlattıkları konular arasında olduğunu belirtmişlerdir. Hava olayları konusunda Ö3 “Örneğin akıllı tahtaya ‘çöl’ yazdım ve daire içine aldım ve oklar çıkardım. Aklınıza neler geliyor dedim. Deve, kum, sıcak, kaktüs, kervan diyen çocuklar oldu. Bir tanesi ağaç dedi mesela. Neden ağaç dedin çölde ağaç olur mu dedim. Olmuyor ama bazen çölün ortasında bir tane olabiliyor dedi. Mesela kaktüs diyen öğrencim ‘Kaktüsün ortasından keserseniz içinden su çıkıyor öğretmenim.’ dedi. Küçükler ama aslında ne kadar da çok şeyler öğreniyorlar aslında. Çıkış noktası bir kelime ya da bir durum olabiliyor. Bu durumla ilgili onlar neler düşünüyorlar mesela ben çok merak ediyorum. Herkes çok farklı şeyler söylüyor ve bu benim çok hoşuma gidiyor. Birçoğundan da orijinal fikirler çıkarıyor ve insanı şaşırtıyorlar.”* söylemiyle çöl kavramıyla ilgili yaptığı beyin fırtınası tekniğinden bir örnek vermiştir. Ö4 “...*hava durumu. Okulumuza her gün geliyoruz ‘Bugün hava nasıl?’ diye soruyoruz.*” söylemiyle her gün hava durumu hakkında çocuklarla konuştuklarını ifade etmiştir. Ö5 ise “*Hava durumu, sıcaklık, soğukluk veriliyor. Sınıfımızda hava durumu çizelgesi de var. Bugün hava hangi durumda bakıp işaretliyoruz.*” ifadeleriyle hava durumunun günlük olarak takip edildiğini vurgulamıştır. Ö9 ise “*İklim şartları önemli bir konudur bence okul öncesi dönemde. İklim şartlarına göre yaşayan hayvanlar, yeşeren bitkiler; bunların nerelerde yaşayıp yaşayamayacağı çocukların ilgi alanlarına çok fazla girer.*” söylemiyle iklimin canlılar üzerindeki etkisinin önemi üzerinde durmuştur. Ö9 “*Doğa olayları çocukların çok ilgisini çeker. Yağmur, kar gibi. Bu sebeple okul öncesi dönemde çocuklara verilmelidir.*” Söylemiyle doğa olayları konusunda görüşlerini dile getirmiştir.

3. Okul öncesi dönemde coğrafya eğitimine dair yapılabilecek etkinlik önerileri

Okul öncesi öğretmenlerinin coğrafya eğitimine dair yapılabilecek etkinlik önerilerini incelemek amacıyla *sanat etkinlikleri, alan gezileri etkinliği, Türkçe dil etkinliği, fen/doğa etkinlikleri oyun ve hareket etkinlikleri* temalara ayrılarak incelenmiştir. Konu ile ilgili bilgiler Şekil 3’te gösterilmiştir.

Şekil 3: Okul öncesi öğretmenlerinin coğrafya eğitimine dair etkinlik önerileri

Tema 1: Sanat etkinlikleri

Okul öncesi öğretmenleri sanat etkinlikleri kapsamındaki *kesme-yapıştırma, kâğıt yuvarlama, boyama, artık malzeme çalışması, proje (grup) çalışması* etkinliklerini

önermişlerdir. Kesme yapıştırma konusunda Ö1, “Çocuklarla bir Türkiye haritası üzerinde fındığın, kayısının, üzümün, karpuzun artık hangi bölgede hangi ürün yetişiyorsa onların fotoğrafları yapıştırılabilir.” önerisinde bulunmuştur. Ö7 ise, “Turizm alanında belli başlı yerler verilebilir. Peri bacaları, Çanakkale, İzmir gibi tarihi önemli yerleri bilinmeli. Yerli malı haftasında her çocuk bir bölgeden yemekler, kıyafetler vs. getirebilir. Etkinliklerle Türkiye haritası üstünde yetiştirildiği ürünün görselleri yapıştırılabilir. Akdeniz’de turuncgiller, Karadeniz’de fındık, çay gibi.” ifadeleriyle etkinlik önerilerinde bulunmuştur.

Kâğıt yuvarlama konusunda Ö2, “Örnek olarak; kraponla kâğıt yuvarlama tekniği kullanarak çocuklarla dünya haritası yapılabilir. Karaları temsilen kahverengi, suları temsilen mavi krapon kâğıdı kullanılabilir. Böylelikle karalar ve denizlerle birlikte çocukların küçük kas gelişimlerine de katkı sağlayabiliriz.” söylemiyle görüşlerini ifade etmiştir. Boyama konusunda Ö3, “Türkiye haritasıyla sınırlarını, komşularını, başkentimizin nerede olduğunu, bizim nerede yaşadığımızı gösteren boyama etkinliği yapılabilir. Türkiye’nin denizlerini ve ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olduğu göstermiş oluruz.” ifadelerine yer vermiştir.

Artık malzeme çalışması konusunda Ö15 görüşlerini, “Örneğin boyadığımız artık kullanmayacağımız resim kağıtlarını küçük küçük keserek bir yerde topladık. İçine su ekleyerek mikser yardımıyla karıştırdık. Bir bezin üzerine kâğıt inceliğinde sürdük ve kuruttuk. Sonra üzerine tekrardan resim yaptılar. Burada geri dönüşümün önemini kavradılar aslında. Çocuklar için eğlenceli bir aktivite oluyor.” söylemiyle artık malzeme çalışmalarının önemine vurgu yapmıştır. Proje (grup) çalışması konusunda Ö12, “Çevre kirliliğiyle ilgili çöp toplama etkinlikleri düzenlenebilir.” görüşünde bulunmuştur.

Tema 2: Alan gezileri etkinliği

Okul öncesi öğretmenleri alan gezileri etkinliği kapsamında doğa/doğal gezileri ve müze gezilerini önermişlerdir. Doğa gezileri konusunda Ö10 ise görüşlerini “Doğa yürüyüşleri, doğa gezileri sık sık yapılabilir. Çünkü çocuklar deneyim ve görsel olarak gördükleri şeyleri kolay unutmaz ve daha kalıcı öğrenirler.” söylemiyle ifade etmiştir. Aynı konuda Ö15 ise görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: “Sık sık doğa yürüyüşleri yapıyoruz. Yağmurlu havalarda da yapıyoruz mesela sadece güneşli günlerde değil. Yağmurluklarımız ve çizmelerimizle çimenlerden, patikalardan, derelerden geçerek yürüyoruz. Birlikte salıncak kurup sallanıyoruz.” Öte yandan Ö12 ise, “Bölgeye ait varsa hasat şenliklerine katılım sağlanabilir. Mesela yazın gelmesiyle yaylaya çıkma şenlikleri düzenleniyor bazı bölgelerde.” ifadeleriyle alan gezisinin coğrafya eğitiminde kullanılabileceği yönünde görüş bildirmiştir. Müze gezisi konusunda Ö8, “Mesela Kocaeli’de Ormanya gezisi ya da müze gezileri olabilir.” önerisinde bulunurken Ö9, “Bilim merkezleri gezileri yapılabilir.” ifadesiyle görüşünü açıklamıştır.

Tema 3: Türkçe dil etkinliği

Okul öncesi öğretmenleri Türkçe dil etkinliği kapsamındaki etkinlik önerilerini sunum yapma ve uzman daveti yönünde belirtmişlerdir. Sunum yapma konusunda Ö4 “Bir yerli malı haftasında sınıfa çocuklar nereli ise o yeri tanıtan bir hazırlık yaptırılabilir. Örneğin çocuk Karadenizlidir. Karadeniz’i tanıtan yiyecekleri, kıyafetleri, iklimi orayı anlatan

görsellerle sınıfa gelebilir. Coğrafya eğitimi çocuklara genel kültür bilgisi de veriyor bu bağlamda. Çocuklar hem bilinçleniyor hem de bölgeleri tanımış oluyorlar.” söylemleriyle görüşlerini ifade etmiştir. Ö5 ise “... çocuk İç Anadolu Bölgesi’nden Konya’dan gelmiş. Konya’nın özelliklerini anlattı. İşte ne yetişiyor, nasıl bir doğası var, örf ve adetlerine kadar tanıttılar. Trabzon’dan gelen Trabzon’u anlattı.” ifadeleriyle yapılan coğrafya konulu etkinliği anlatmıştır. Ö9 bu konudaki görüşlerini “Haftanın belli günlerinde coğrafi konumlarına göre hangi hayvanların nerelerde, nasıl yaşayabilecekleri görseller hazırlanarak sunular yapılabilir. Örneğin kutup ayısının kutuplarda, devenin çöllerde yaşaması gibi.” şeklinde açıklamıştır.

Uzman daveti konusunda Ö4 “Konunun uzmanı olan bir kişinin sınıfa getirilerek konu anlatımının yapılması sağlanabilir. Bu konuda branşlar arası iş birliği de önemli. Mesela daha önceki senelerde fen bilgisi öğretmenimiz malzemeleriyle birlikte gelip bize yürümleri anlatmıştı. Çocukların dikkatini çok çekmişti. Sorulan sorulara daha güzel cevaplar gelmişti.” söylemiyle sınıfa getirilen kişinin, çocuklarda merak uyandırdığını ve onların ilgilerini çektiğini ifade etmiştir.

Tema 4: Fen/doğa etkinlikleri

Okul öncesi öğretmenlerinin fen ve doğa etkinlikleri kapsamındaki etkinlik önerilerini deneyler, bitki ekimi, coğrafya köşeleri ve doğada yaşanan değişiklikler konularıyla ilgilidir. Deneyler konusunda Ö3 “Yanardağ ile ilgili bir deney yapmıştık mesela. Karbonat, sirke ve gıda boyasıyla yapmıştık. Bir tane tuvalet kâğıdı rulosunu alüminyum folyo ile kaplanıyor. Etrafına çeşitli hayvan görselleri, bitki figürleri ekleniyor. O folyonun içine bir tane bardak oturtuluyor. Bardağın içine öğretmen sirkeyi koyuyor. Çocuklar sırasıyla kaşık kaşık karbonat ve gıda boyası eklemeye başlıyor. Sonra anlatılıyor işte dünyanın merkezinde magma olduğunu, bazen doğal olaylar sonucu magmanın dışarı çıkmak istediğini bu sebeple yeryüzüne çıktığını, çıkma olayına volkanik patlama denildiği vs. diye. Çocuklar bu deneylerden inanılmaz keyif alıyorlar.” söylemiyle deneylerin çocuklar üzerindeki etkilerinden söz etmiştir. Ö9 ise “Yağmurun, karın, gökkuşağın oluşumunu anlatan deneyler yapılabilir.” ifadesiyle coğrafi kavramların öğretilebileceği yönünde görüş bildirmiştir.

Ö5 bitki ekimi konusunda “Mesela bitkileri anlatırken ya da mevsim geçişlerinde doğada olan değişiklikler anlatılabilir. Toprağın özellikleri veriliyor. Mesela bitki büyürken nelere ihtiyaç duyduğu üzerine bitki ekimi yapılabilir.” ifadelerine yer vermiştir. Ö12 “Bahçede sebze yetiştirilebilir. Mesela bahçeye çocuklarla domates, biber ektik. Cam fanuslara toprak doldurarak bitki ekip her çocuğun fanusuna kendi resmini yaptırarak. Çocuklar kendi ektiği bitkinin büyümesini gözlemlediler. Büyüteç alarak dışarıda bitkileri, çiçekleri, böcekleri yakından görme fırsatı bulduk. Tohum bombaları etkinliği yaptık. Artık kağıtları suyla yumuşak kıvama getirdik. Toprak gibi oldular. İçine tohum yerleştirip yıldız şeklini verdik. Doğaya bırakıldığında hangi coğrafyada olursanız olun tohum filizleniyor. Çocuklar da o tohumun büyümesini gözlemlediler.” söylemiyle birçok etkinlik örneklerinde bulunmuştur.

Coğrafya köşeleri konusunda görüşlerini Ö9 “Sınıflarda kapsamlı coğrafya köşeleri oluşturulabilir. Hava grafiği yapılabilir.” ifadeleriyle açıklamıştır. Ö14 ise uygulamalı atölyeler konusunda “Çocukların anlayıp öğrenebileceği uygulamalı atölyeler açılabilir.

Bu atölyelerde çocuklar sorulara cevap bulabilirler.” söylemiyle düşüncelerini dile getirmiştir.

Doğada yaşanan değişimler konusunda Ö3 *“Deniz kirliliğine nasıl çözüm önerirdin? Ya da ormana pikniğe gittin tam piknik yapacakken oturacağın alanda birçok çöp gördün, ne yapardın? Gibi.”* söylemiyle düşüncelerini ifade etmiştir. Ö5 *“Ayın evrelerini veriyoruz. Çocuklara çizelgeler verdik mesela. ‘Bu akşam gökyüzünde ayın hangi şeklini gördünüz bunu çiziniz.’ diyoruz. Çocuklar da bunu bu şekilde yapabiliyorlar.”* söylemiyle çocuklara gökyüzünü inceleme fırsatı verdiklerinden bahsetmiştir. Ö5 diğer meslektaşlarının yaptığı bir etkinlikten de örnek vermiştir: *“Sabahçı olan öğretmen arkadaşlarım çocukları ormana götürüyor. Belediyenin bir etkinliği var. Doğada gözlem yaptırıyorlar çocuklara. Her mevsim nasıl bir değişim oluyor çizelgeyle kaydediyorlardı sanırım.”* Ö12, *“Bölgesel çevre sorunları ile ilgili duyarlılık çalışmaları yapılabilir.”* görüşüne yer vermiştir.

Tema 5: Oyun ve hareket etkinlikleri

Okul öncesi öğretmenleri oyun ve hareket etkinlikleri kapsamında *drama* ve *hayali oyun* ile ilgili etkinlik önerileri sunmuşlardır. Drama konusunda Ö2 *“Çocuğun yaparak yaşayarak, içine dahil ettiğimiz etkinlikler. Örneğin drama oynatılabilir. Çocuklardan biri dünya, biri Mars, biri Merkür vb. olur. Her gezegen kendi özelliğini anlatır.”* söylemiyle düşünlerini ifade etmiştir. Ö5 *“Çocuklara mesela gezegenleri veriyoruz. Her çocuk bir gezegen oluyor. Biri güneş, biri yıldız vs. oluyor. O döngüyü dramalarla gerçekleştiriyoruz Çocuklara astronot kıyafeti giydirdik. Uzaya yolculuk yaptırdık dramalarla. Uzay konusu daha ulaşılabilir geliyor ve çocukların da merakı oluyor.”* ifadeleriyle düşüncelerini dile getirmiştir. Ö6 *“Drama yöntemi de çok önemli kullanılması gereken yöntem. Y yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlayarak konuyu somutlaştırıyoruz.”* ifadeleriyle drama yönteminin önemine vurgu yapmıştır. Ö10 *“Mevsimleri anlatırken drama yapıyoruz. Onların da dahil olması daha hızlı öğrenmelerine sebep oluyor.”* ifadeleriyle dramanın önemine vurgu yapmıştır. Ö12 *“Proje tabanlı etkinlikler çocukların çok dikkatini çekiyor. Ekmeğin oluşumu mesela. Süreçte her zaman etkin oldukları için de keyif alıyorlar. Drama yöntemi ile de çok güzel öğrenmeler sağlanıyor.”* söylemiyle dramanın önemine dikkat çekmiştir. Ö15 *“Drama yöntemi sıklıkla kullanılabilir. Drama ile çocuk yaşayarak öğrenmiş olur. İçine dahil olabildiği her şey öğrenmesini daha kalıcı hale getirir diyebilirim.”* söylemiyle düşüncelerini dile getirmiştir. Ö16 ise *“Bir drama ile çocuk kendini bir ağacın yerine bir dünyanın yerine ya da bir denizin yerini kendini koyarak kendini ifade edebilir.”* ifadeleriyle düşüncelerini dile getirmiştir.

Ö11 hayali oyun konusundaki görüşlerini *“Heyelan örneğin. Nasıl olur, nasıl önlenir? Oyunlarla gerçekleştiriyoruz. Örneğin sınıftaki bazı eşyaları ağaç olarak koyabiliriz eğimli bir yerde kendimizi hayal edebiliriz. Daha sonra yağmur yağdıkça aşağı doğru kaydığımızı fark ederiz. Ağaçlara tutunarak kaymamızı engelleriz. Bunu bir de ağaçsız ortamda gerçekleştirerek aradaki fark üzerine konuşabiliriz.”* söylemiyle ifade etmiştir.

4. Okul öncesi dönemde coğrafya eğitiminin beceriler ve değerler açısından incelenmesi

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenleri coğrafya konularının çeşitli beceri ve değerleri kazandırmada etkili olduğunu düşünmektedirler. Konu ile ilgili bilgiler Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4: Coğrafya eğitiminde beceri ve değerlerin kazandırılması konusunda okul öncesi öğretmenlerin görüş ve önerileri

Tema 1. Beceriler

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin coğrafya eğitiminde kazandırılması gereken becerilerin *problem çözme, gözlem, yaratıcı düşünme, çevre okuryazarlığı ve araştırma becerisi* olduğu görüşünü ifade etmişlerdir.

Okul öncesi dönem çocuklarına problem çözme becerisinin kazandırılması konusunda Ö1 “Birçok beceri kazandırılabilir. Örneğin problem çözme becerisi. Çevre ile ilgili bir problem durumu atarsınız ve çözüm yollar için neler yapılması gerektiği konusunda çözüm yolları bulmaları istenebilir.” söylemiyle düşüncelerini ifade etmiştir. Ö3 “Problem çözme becerisi çok güzel kazandırılabilir. Örneğin: Doğaya zarar verirsek, gittiğimiz yerleri temiz tutmazsak, denizlere, toprağa, yerlere çöp atarsak ne olur? Mesela balıklar ile ilgili drama çalışması yapmıştık. Başlangıçta sohbet ediyoruz. Balıklar denizde yaşamlarında bir şeylerin ters gittiğini fark ediyorlar. Sürekli pipet, pet şişe, meyve suyu kabı yutuyorlar, uçuşan çöp poşetlerinin içinde kayboluyorlar. Sonra bakıyorlar ki insanların atıklarından oluşuyor bu kirlilik. Daha sonra bir araya geliyorlar ve bunu nasıl engelleyebiliriz diye çözüm arıyorlar. Sonra araya şarkı giriyor. Birlikte bunu nasıl engelleyecekleriyle ilgili oyun oynuyorlar.” söylemiyle görüşlerini dile getirmiştir. Ö6 “Problem çözme becerisi. Örneğin: Çığ, heyelan gibi durumlarla karşılaşmamak için neler yapılabilir? Neler yapılırsa bu durumlar düzeltilebilir? gibi.” ifadeleriyle problem çözme becerisi hakkındaki görüşlerini ifade etmiştir.

Gözlem becerisinin kazandırılması konusunda Ö7 “Gözlem becerisini deneylerle ve evde bitki yetiştirilmesi yoluyla verebiliriz.” söylemiyle görüşlerini ifade etmiştir. Ö9 “Gözlem becerisini kazanırlar. Doğayı, yıldızları, ayı incelerler. Çevrelerinde olan değişikliklerin farkında olurlar.” ifadeleriyle görüşlerini dile getirmiştir. Ö11 “Gözlem becerisi ile doğayı gözleme fırsatı elde edebilirler.” söylemiyle gözlem becerisi hakkında görüşlerini ifade etmiştir. Ö15 “Bahçede bitki ekimi yapılarak bu bitkilerin büyümelerini

gözlemlerini sağlayarak gözlem becerisini kazandırabiliriz.” söylemiyle görüşlerini ifade etmiştir.

Yaratıcı düşünme becerisi konusunda Ö6 “... Örneğin atıkları geri dönüştürmek için ne yapılabilir gibi. Çok farklı fikirler çıkabiliyor ortaya.” söylemiyle düşüncelerini ifade etmiştir. Ö12 “Yaratıcı düşünme becerisi kazandırılabilir. Çocuk artık parçalardan nasıl yeni bir ürün elde edebilirim diyerek ortaya ürün çıkarabilir.” ifadeleriyle yaratıcı düşünme becerisinin kazandırılabilceğini dile getirmiştir.

Çevre okuryazarlığı konusunda Ö2 “Çevre okuryazarlığı verilebilir. Çevresini tanıması adına ve tanıdığı çevrenin daha güzel, yaşanılabilir bir yer olması açısından üstüne düşen görev ve sorumlulukları bilmesi ve ona göre davranması beklenebilir. Yere çöp atmamalı, yerlere tükürmemeli, ekilen çiçekler kopartılmamalı, çimlere basmamalı gibi.” ifadeleriyle çevre okuryazarlığı becerisinin kazandırılması gerektiğini belirtmiştir. Ö6 ise “Çevre okuryazarlığı. Çevremizde gördüğümüz işaretlerin anlamlarını bilebilirler. Mesela geri dönüşüm işareti gibi.” söylemiyle çevre okuryazarlığı becerisiyle ilgili görüşlerini ifade etmiştir.

Tema 2. Değerler

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenleri coğrafya eğitiminde kazandırılması gereken değerlerin *sevgi, saygı, duyarlılık, tasarruf, vatanseverlik ve bilimsellik değeri* olduğu görüşündedir. Sevgi değeri için Ö1 “Ağaç sevgisi, doğa sevgisi. Çocuklarla bahçede bir ağacın gölgesinde piknik yapmak, yaparken de ağaçlar sayesinde serinliyoruz, sıcaktan korunuyoruz, daha rahat nefes alıyoruz vb. gibi konuşmalar yapmanın etkili olacağını düşünüyorum.” söylemiyle görüşlerini ifade etmiştir. Ö2 “Sevgi. Çocuklara ağaç sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi, yurt sevgisi verilebilir. Doğada yaşayan canlılardan olan insanlara bu sevgiyi verebilirsek gelecek nesillere daha temiz ve daha yaşanılabilir bir ülke, bir dünya bırakabiliriz. Bu sebeple sevgi değeri mutlaka verilmelidir.” ifadeleriyle sevgi değerinin önemine vurgu yapmıştır.

Saygı değeri konusunda Ö4 “Saygı becerisini de yaşamımız için doğaya ihtiyacımız olduğunu ve çevremize, bitkilere, hayvanlara ve insanlara saygılı olmamız gerektiğini drama ya da kitaplar okuyarak öğretebiliriz. Ya da tiyatroya giderek de öğretebiliriz. Hatta biz ‘Çöp Atlas’ oyununa gittik. Doğaya, insanlara ve hayvanlara karşı saygı duymamız gerektiğini çocuklara aşıladık.” ifadeleriyle görüşlerini dile getirmiştir. Ö11 “Saygı değeri çevre konusunda verilebilir diye düşünüyorum. Örneğin deniz kirliliğiyle gış eden ama temiz bir deniz bulamayan balıkların yaşamında siz olsanız neler hissederdiniz? İnsanlara ne gibi önerilerde bulunurdunuz? Gibi.” söylemiyle saygı değeri hakkındaki görüş ve önerilerini açıklamıştır. Ö12 ise “Saygı değeri kazandırılabilir. Bastığımız toprağın altında bile hayvanların yaşadığını gösterirsek yerleri kirletmekten kaçınırlar ve saygılı davranırlar.” söylemiyle görüşlerini ifade etmiştir.

Ö2 “Duyarlılık değeri verilebilir. Duyarlı bir birey demek çevresine karşı sorumluluklarını bilen ve bu sorumlulukları yerine getiren kişidir. Çocuklardan da beklentimiz aslında budur.” söylemiyle duyarlılık değeri konusunda düşüncelerini ifade etmiştir. Öte yandan Ö15, “Duyarlılık kesinlikle. Çünkü duyarlılığı kazanan çocuk

çevresine duyarlı olur, hayvanlara, bitkilere duyarlı olur.” söylemiyle görüşlerini açıklamıştır. Ö16 ise “Duyarlılık, doğaya, farklı kültürdeki insana, hayvana karşı duyarlı olmayı öğrenebilir.” ifadeleriyle duyarlılık değeri ile ilgili düşüncelerini dile getirmiştir. Tasarruf değeri konusunda Ö3 “Tasarruf değeri verilebilir. Mesela biz kendi yaptığımız kumbarada harçlıklarımızdan biriktirdiğimiz paralarla tiyatroya gitmiştik.” söylemiyle çevre ile ilgili bir tiyatro etkinliğine katıldığından bahsetmiştir. Ö5 “Tasarruf değerini mesela enerji ve tasarruf haftası diye bir haftamız var. Bununla ilgili önce etkinlikler yapıyoruz. ...Lambaları gereksiz yakmamayı işliyoruz. Kış aylarında daha çok yakıyoruz. Güneşin daha fazla aydınlattığı, karanlığın geç olduğu yaz aylarında lambaları kapatıyoruz. Mesela lavaboya gittiğimizde kaç dakikada ellerimizi yıkırız, kaç dakika bekleriz. Mesela bunu da su tasarrufuna bağlıyoruz.” ifadeleriyle tasarruf değerini sınıfında nasıl uyguladığından bahsetmiştir.

Vatanseverlik değeri konusunda Ö7 “Vatanseverlik, bağımsızlık. Çanakkale’yi haritayla gösterip videolarla destekleyerek veriyoruz. Daha sonra ülkemizin verdiği mücadeleden bahsediyoruz kısaca. Anıtkabir mesela. Başkent olduğu, ülkenin oradan yönetildiğini meclisimizin orada olduğunu veriyoruz.” söylemiyle görüşlerini açıklamıştır. Ö14 ise “Vatanseverlik değeri ile çocuğun yerlere çöp atmaması, doğasını koruması gerektiği kazandırılabilir. Bu da vatani sevmektir.” söylemiyle düşüncelerini ifade etmiştir.

Bilimsellik değeri konusunda Ö3 “Bilimsellik değeri birçok deneyle birlikte çocukta merak duygusu uyandırılarak farklılık yaratılabilir.” söylemiyle düşüncelerini dile getirmiştir. Ö8 “Bilimsellik kazandırılabilir. Gezegenlerden, dünya ve güneşten bahsediyoruz ister istemez çocuklar için çok soyut. Bunu bilim merkezine giderek kazandırdığımızı düşünüyorum. Orada birçok gezegenin maketleri vs. vardı. Çocuklar için somut örnekler sunmuştuk. Merak edip birçok sorular sormuştular. “Merkür hangisi? Özelliği ne?” Çocuklar da merak ve keşfetmeyi uyandırıyor.” ifadeleriyle bilimsellik değerinin bilim gezileriyle çocuklara kazandırılabileninden söz etmiştir.

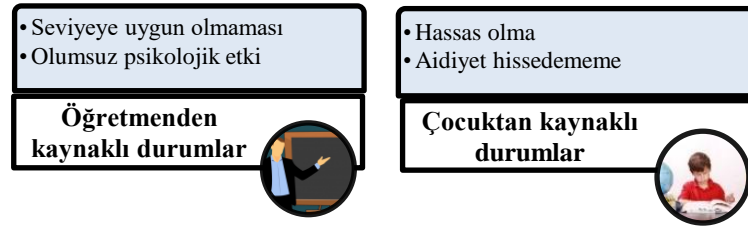
5. Coğrafya eğitiminin olumlu ve olumsuz etkileri

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenin neredeyse tamamı okul öncesi dönemde coğrafya eğitiminin çocuklara birçok yönden katkısını ifade etmişlerdir. Örneğin Ö4 “Yaşadığı ülkenin, bölgenin, şehrin farkına varırlar. Çevreye duyarlılıkları artar. Diğer konularla bağlantı sağlar. Yani diğer konuları anlamalarına da katkı sağlıyor. Renkleri bile doğadan öğreniyor. “Ağaç ne renk? -Yeşil. Gökyüzü ne renk? -Mavi” gibi. Kavramların öğrenilmesine katkı sağlıyor. Hangi hava durumlarında nasıl giyinmemiz gerektiğini öğreniyor. Coğrafya hayatın içinde olduğu için her öğrendiği bilginin kendisine büyük katkıları olacaktır.” söylemiyle coğrafya eğitimiyle öğrendiği her bir bilginin çocuğa büyük katkılar sağlayacağı üzerinde durmuştur. Ö5 “Doğayı öğreniyorlar. Çevre bilinci aşılanıyor. Bunları eğer okul öncesi dönemde aşılayamazsak sonraki dönemlerin geç olduğuna inanıyorum ben. Eleştirel düşünebiliyor, bakış açısı değişebiliyor. Çocuk mesela deniz nasıl kirleniyor diye düşünüyor. Özellikle deniz görmeyen çocuklar maalesef. Çevre eğitimi alarak denize giden çocuklar denizi kirlertirsem burada yaşayan diğer canlılara zarar veririm düşüncesi doğar. En azından ben kendi çocuğumda onu görebiliyorum. Mesela geri dönüştürülebilir bir şeyin çöpe atılması benim çocuğumu üzüyor. Fazla hassasiyet gösteriyor.” söylemiyle erken

yaşlarda başlanan coğrafya eğitimiyle çocukların doğasını daha fazla önemsediklerini ve koruduklarını ifade etmiştir. Ö7 “Farkındalıkları artar. Nerede yaşadıklarını bilirler. Yaşadığı ülkenin değerini bilir. Yerli malı haftası mesela. Her şehri ve bölgeyi tanyıyorlar. Coğrafyanın verildiği en güzel hafta olabilir. Ön bilgileri artmış oluyor.” söylemiyle coğrafya eğitiminin çocuklarda ön bilgilerini artırıcı olduğu görüşünü savunmuştur. Ö10 “Yaşadıkları çevreyi, dünyayı keşfetmelerini sağlar. Böylece topluma ayak uydurmaları daha kolay hale gelir. Sosyalleşerek kendilerini daha iyi ifade etmelerine olanak tanır. Meraklı keşfedici ve araştırmacı yönlerinin ortaya çıkmasını sağlar.” söylemiyle coğrafya eğitiminin sosyal gelişimlerini olumlu anlamda desteklediğini ifade etmiştir.

Öte yandan araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin bir kısmı çocuktan ve öğretmenden kaynaklı olabilecek bazı durumların coğrafya eğitiminde olumsuzluklar doğurabileceğini öne sürmüşlerdir. Bu durum şekil 5’te betimlenmektedir.

Şekil 5: Coğrafya eğitiminin olumsuz etkileri

Tema 1. Öğretmenden kaynaklı sorunlar

Öğretmenden kaynaklı sorunlar *seviyelerine uygun verilmemesi, korku ve kaygıya sebep olma, olumsuz baz alma* olarak sıralanabilir. Seviyeye uygun olmaması konusunda Ö3 “Sadece çocuğun yaşına ve seviyesine inememek, konunun anlaşılmasını olabilir belki.” ifadeleriyle görüşlerini açıklamıştır. Ö7 “Çok fazla detaya inip kafa karıştırıcı olmadığı sürece bir zararı olacağını düşünmüyorum.” söylemiyle düşüncelerini dile getirmiştir. Ö13 ise “Yaş seviyelerine uygun olarak somutlaştırarak anlatıldığında olumsuz yönlerinin olacağını düşünmüyorum.” söylemiyle seviyelerine uygun anlatımlar yapılması gerektiği üzerine durmuştur. Ö16 ise “Öğrencilerin kafasını karıştıracak, seviyelerine uymayacak terimler, beceri ve değerler kazandırılmaya çalışılmadığı sürece herhangi bir olumsuzlukla karşılaşılacağını düşünmüyorum.” ifadeleriyle çocukların seviyelerine dikkat edilerek anlatım yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Olumsuz psikolojik etki konusunda Ö1 “Belki doğal afetlerde. Örneğin yakın zamanda olan depremden çok fazla verildiğinde etkisinin fazla olacağını düşünüyorum. Çocuklar zaten evlerinde yeterince izlediler televizyonlardan ya da telefonlardan. Olumsuzluğu daha fazla baz alarak görsel ve videoları çocuklara izletirsek olumsuz etkilenebilirler.” söylemiyle bir konunun olumsuz yönlerini çok fazla gösterilirse o denli etkilenebilecekleri görüşünü savunmuştur. Benzer şekilde Ö10 “Doğal afetlerden bahsederken dikkatli olmakta fayda vardır. Bu konuda çocuklar tedirgin olabilir.” ifadeleriyle çocuklarının psikolojik olarak olumsuz etkilenebileceklerine vurgu yapmıştır.

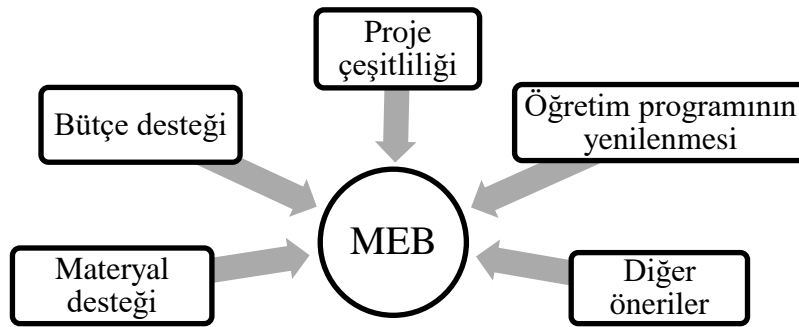
Tema 2. Çocuktan kaynaklı durumlar

Çocuktan kaynaklı sorunları *hassas olma* ve *aidiyet hissedememesi* huşularına odaklanılmıştır. Hassas olma konusunda Ö4 “*Belki yakında yaşadığımız deprem sebebiyle korkusu olan çocuk varsa deprem anlatıldığında korkabilir. Ya da gök gürültüsünden korkan bir çocuk varsa ve doğa olaylarını anlatıyorsak sınıfta korkabilir. Hassas oldukları için. Depremde çok yaşadım bunu. Korkularını gördüm.*” söylemiyle düşüncelerini dile getirmiştir. Ö5 ise “*Mesela çok hassas olan çocuklar bundan derin etkileniliyorlar. Depremden etkilenen ya da anne babasının anlatımıyla bir şekilde etkilenen çocuk bunu oyunlaştıramıyor. Öğrencileri tanımak gerekiyor.*” ifadeleriyle çocukların olumsuz etkilenebileceği ve bu sebeple öğrencileri tanımak gerektiği üzerinde durmuştur. Öte yandan Ö6 ise “*Yeşilay’ı anlatırken sigaranın zararına değinmiştik mesela. Çocuk ‘Benim babam da sigara içiyor. Babam ölecek mi?’ gibi dönütler almıştık. Hassasiyeti olan çocuklar için olumsuz bir yönü olabilir.*” söylemiyle düşüncelerini ifade etmiştir. Ö14 “*Yalnız bazı konular çocukta korku ve kaygıya sebep olabilir. Örneğin doğal afetler konusunda deprem vs. Çocuğu doğru bilgilendirerek hedefe ulaştırırsak bu korku ve kaygı en aza indirgenebilir.*” ifadeleriyle çocukların hassas olduğuna ve anlatılacak konunun korku ve kaygıya neden olmadan anlatılması gerektiğini belirtmiştir.

Aitlik hissedememe konusunda ise Ö12 “*Kendi memleketinden uzakta farklı kültürde bir eğitim gören çocuk kendini ait hissetmeyebilir. Bu sebepten kaynaştırma yapılmasına özen gösteriyoruz mesela. Çocuklarda aitlik hissetmek çok önemli.*” söylemiyle düşüncelerini dile getirmiştir.

6. Okul öncesi öğretmenlerinin etkili bir coğrafya eğitimine yönelik MEB’e önerileri

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda coğrafya eğitimine yönelik MEB’in uygulamaya koymasını istedikleri önerileri materyal desteği, bütçe desteği, proje çeşitliliği, öğretim programının yenilenmesi ve diğer öneriler temalarına ayrılarak incelenmiştir. Şekil 6’de bu durum betimlenmektedir.

Şekil 6: Okul öncesi öğretmenlerinin etkili bir coğrafya eğitimine yönelik MEB’e önerileri

Materyal desteği konusunda Ö1 “*Okul öncesine daha fazla materyaller gönderirse bizler için daha verimli olur. Örneğin akıllı tahta. Çocuklara anlatılacak her şeyin en somut haliyle anlatmamız gerektiği için görsel ve videolar bizim için çok önemli. Biz kendi şartlarımızda bunu yapmaya çalışıyoruz. Ve çokta yeterli olamıyoruz.*” söylemiyle

önerilerinde bulunmuştur. Ö3 “Materyal geliştirilebilir ve okullara gönderebilir. Materyalleri okullar kendi imkanlarıyla sağlamaya çalışıyor çünkü. Mesela biz ortaokul bünyesinde olan bir anasınıfıyız. Biz buradaki sosyal bilgiler dersinde kullanılan haritalardan yararlanabiliyoruz. Ama bizim çocuklara göre daha profesyonel kalıyor.” ifadeleriyle yakındığı bir durum üzerine değinmiştir. Ardından “Mesela okula ilk geldiğim yıl yemekhanemizde yer alan dünya haritası yoktu. Orda mesela kıtalara göre hayvanların yerleşimi var. Onu okul idaresinden talep etmiştim. Onlar da ricamı kırmadılar. Mesela çocuklar her yemek yediğinde bakıyorlardı oraya. Yani şu an kıtaları, orda yaşayan hayvanları, hiç görmedikleri bilmeyecekleri hayvanları orda tanıma ortamı buldu. Çünkü burada yaşayan çocuklar biraz daha yaşantısı az olan çocuklar.” söylemiyle yaşadığı bir durumdan örnek vererek materyallerin önemine vurgu yapmıştır. Ö9 “Kapsamlı olarak MEB’in onayını alıp hazırlanan bütün okul öncesi kitaplarında oldukça fazla yer verilmeli coğrafya konularına. Hatta eğitim setlerine coğrafyayla alakalı ayrı bir set koyulmalı. En azından her gün kısa da olsa anlatılabilecek, yapılabilecek etkinlikler eklenmeli. Ülkemizi, Türkiye’yi tanıtan setler de kesinlikle eklenebilir.” ifadeleriyle önerilerde bulunmuştur.

Bütçe desteği konusunda Ö2 “Gözlem yapılabilecek yerlere gezi düzenleyebilirler. Bunun için bizlere bütçe ayrılabilir. Aynı zamanda servis de ayarlanabilir. Örneğin Ormanya’ya gidip oradaki ağaç çeşitliliği vs. gösterilebilir çocuklara. Ya da Kocaeli Bilim Merkezi’nde birçok etkinlikler mevcut. Buralara gitme imkânı verilebilir.” ifadeleriyle ek bütçe desteğinin yapılmasının önemine değinmiştir. Ö7 “Keşke yapılabilseniz geziler yapılabilseniz çocuklara. Mesela okul öncesi dönemde iki üç kere bilindik bir şehre velilerle birlikte gezi yapılması sağlanabilir. Coğrafya gezilmediği için havada kalıyor. Marmara’da olup deniz görmeyen çocuklar var maalesef.” ifadeleriyle ek bütçe ile geziler düzenlenmesi gerektiği önerisinde bulunmuştur.

Proje çeşitliliği konusunda Ö5 “Okul öncesi dönemde özellikle çevre bilinciyle ilgili birçok faaliyetler yapılabilirler. Yapıyorlar yine mesela geri dönüşümle ilgili proje yönlendiriyorlar bize. Ama okul öncesi dönemde bence top öğretmende. Çünkü sizin vereceğiniz şeyler kazanım ve göstergelerde yok. Yani bununla vereceksiniz demiyor. Siz bir kazanımı coğrafya ile bütünleştirebilirsiniz. Biraz öğretmenin bakış açısına bağlı.” söylemiyle MEB’in projelerini çeşitlendirmesini ve öğretmenlerin bakış açılarının geliştirilmesi gerektiği görüşünde bulunmuştur.

Öğretim programının yenilenmesi konusunda Ö6 “Kazanım ve göstergelerde birebir coğrafya konusu olmadığı için coğrafya programa dahil edilebilir. Planlarımızda biz bahsediyoruz ama programda bire bir bu konular verilecek gibi bir durum yok.” söylemiyle önerisini açıklamıştır. Ö13 “Doğada çocuklar için daha çok aktivite müfredatta yer alabilir.” önerisinde bulunmuştur. Ö16 “Programları iyileştirebilir. Öğretmenleri verebileceği hizmet içi eğitimlerle daha bilinçli hale getirebilir.” ifadeleriyle önerilerde bulunmuştur.

Öğretmenlerin diğer önerileri ise seminer verilmesi, uzman davet edilmesi, coğrafya konularının görülebileceği bilim merkezlerinin kurulması ve sayısının artırılması yönündedir. Örneğin; Ö4 “Seminerler düzenlenebilir. Depremle ilgili mesela çocukları bilinçlendirmek için alanında uzman kişilerin anlatım yapması sağlanabilir. Ülkemizin her yeri neredeyse deprem kuşağında olduğu için bu durumun üzerinde durulabilir.”

söylemiyle seminer ve uzman davetinin coğrafya öğretimine katkı sağlayacağını ve MEB'in buna destek olmasını belirtmiştir. Ö8 ise bilim merkezleri kurulmasıyla ilgili görüşlerini *“Mesela Kocaeli’de bilim merkezi olduğu için çocuklarla gezi düzenleyerek oradaki bilimsellikten yararlanabiliyoruz. Maalesef her şehirde böyle bir imkân yok. En azından şehirde bir tane böyle merkezler kurulmasına destek olabilir. Keşke imkân olsa da her anaokulu bünyesine bir sınıfı bilim sınıfına dönüştürülebilse. Bence çok güzel olabilir.”* söylemiyle vurgulamıştır. Benzer şekilde Ö13 de *“Coğrafya konuları ile ilgili okul öncesinin gidebileceği içerikte bir merkez kurulabilir.”* önerisinde bulunmuştur.

5.TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi dönemde coğrafya eğitiminin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Ayaz ve diğerleri (2018) coğrafya eğitiminin önemini adlı çalışmasında öğretmenlerin %96'sının okul öncesi dönemde coğrafya eğitimi gerekli bulunduğunu belirtmişlerdir. Çıkan sonuçların benzerliği coğrafya eğitimi adına sevindirici bir durumdur.

Coğrafya eğitimi verirken çocuğun yaşadığı ülkesini, bölgesini, çevresini ve doğayı aynı zamanda gökyüzü ve gezegenleri tanıması konusunda öğretmenler görüş birliğindedir. Öğretmenler coğrafya eğitiminde bu konuların öğretilmesi gerektiğini düşünmektedir. Öte yandan bunların ruhsal ve bedensel açıdan çocuğun bir ihtiyacı ve coğrafyanın hayatın bir parçası olduğu görüşündelerdir. Üstelik coğrafyanın ilgi çekici olması sebebiyle çocuklarda keşfetme ve merak duygusunu uyandırdığını, insanları birbirine bağlayarak yaşadığı coğrafyaya aidiyetlik hissettirdiğini vurgulamışlardır. Okul öncesi dönemde yaşanan deneyim ve tecrübeler ilkokula hazırbulunuşluğu sağladığını ve diğer gelişim alanlarını olumlu anlamda etkilediğini düşünmektedirler. Nitekim Öztürk ve diğerleri (2015) ise coğrafya ile ilgili kavramların erken yaşlarda öğrenilmesi, çocukların sonraki eğitim kademelerinde akademik anlamda başarılı olmalarına katkıda bulunduğunu ifade ederek elde edilen sonucu destekler nitelikte bir çalışma ortaya çıkarmıştır. Okul öncesi dönem çocuklarına verilecek etkinliklerin, onların seviyesine uygun olması ve öğretilecek konu ve kavramların somutlaştırılarak verilmesi gerektiği görüşündelerdir. Aynı zamanda doğayla iç içe olan etkinliklerle çocukların sürece dahil olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

Okul öncesi öğretmenleri bölgeler, iklim, harita ve çevre ile ilgili konu ve kavramların coğrafya eğitimi açısından çocuklara verilmesi gerektiği görüşünü savunmaktadırlar. Benzer çalışmalar incelendiğinde Er ve diğerleri (2022) okul öncesi öğretmenlerinin coğrafya eğitimi/öğretimine yönelik düşüncelerinde ön plana çıkan konular çoğunlukla fiziki coğrafya konularını içeren unsurlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Soydan (2015) yaptığı çalışmasında okul öncesi öğretmenlerinin çoğunun derslerinde konum, yer ve bölge konularını tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayaz ve diğerlerinin (2018) çalışmasında öğretmenler, coğrafya etkinliklerinde en fazla doğa olayları ve iklim değişimleri ile ilgili örneklerle yer verdiklerini belirtmişlerdir. Güngör ve diğerleri (2022) okul öncesi dönemde kavram gelişimi ve kavram öğretimine yönelik son 10 yılda yapılan 43 bilimsel makalenin incelenmesiyle yaptıkları çalışmada makalelerin konularına göre dağılımı incelendiğinde en fazla çalışmanın matematiksel kavramlar (sayı, yön/mekânsal, miktar); en az çalışılan konuların fen, çevre ve sosyal becerilere yönelik kavramların olduğu belirlenmiştir. Sonuçlar karşılaştırıldığında tercih edilen konuların bazıları çıkan

sonuçlarla eşleşmediği görülmüştür. Bunun nedeni olarak nüfusun artmasıyla birlikte yaşanan çevresel sorunların farkındalığını göstermek ve bu sorunlara gerekli önlemlerin alınması gerektiği düşüncesi gösterilebilir.

Öğretmenlerin coğrafya eğitimi noktasında yapılabilecek etkinlik önerileri incelendiğinde en fazla fen/doğa, oyun ve hareket etkinlikleri kapsamında önerilerde buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Fen/doğa etkinlikleri kapsamında en çok deneyler ve doğada yaşanan değişiklikler konularında etkinlik önerilerinde bulunmuşlardır. Oyun ve hareket etkinlikleri kapsamında ise en çok drama etkinliklerinin kullanılabilirliğini belirtmişlerdir. Nitekim Aktin ve diğerleri (2015) drama etkinliğinde coğrafya eğitimi verilmesinin çocuklarda olumlu kazanımlar meydana getirdiğini vurgulamışlardır.

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenleri coğrafya konularının çeşitli beceri ve değerleri kazandırmada etkili olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenlerin en çok tercih ettikleri becerinin gözlem beceresi; en çok tercih ettikleri değer ise sevgi değeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu beceri ve değerlerin gezilerle, doğa etkinlikleriyle, materyallerle, yöntem ve tekniklerle okul öncesi dönem çocuklarına kazandırılabilirliğini ifade etmişlerdir. Er ve diğerleri (2022) yaptığı çalışma sonucunda araştırmaya katılan öğretmenlerin okul öncesi dönemde kazandırılması gereken becerilerin büyük oranda konum-mekân algılama ve gözlem becerisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çıkan sonuçların benzer nitelikte olması coğrafyada yaşanan değişikliklerin birçoğunun gözle görülebilir olmasından ve okul öncesi dönem çocuklarının dokunarak, hissederek ve görerek öğrenmelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenin neredeyse tamamı okul öncesi dönemde coğrafya eğitiminin çocuklara birçok yönden katkısı olacağını ifade etmişlerdir. Öte yandan araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin bir kısmı çocuktan ve öğretmenden kaynaklı olabilecek bazı durumların coğrafya eğitiminde olumsuzluklar doğurabileceğini öne sürmüşlerdir. Öğretmenden kaynaklı durumlarda daha çok çocukların seviyelerine uygun etkinlikler verilmemesi; çocuktan kaynaklı sorunlarda en çok hassas olmaları sebebiyle olumsuzluklar doğurabileceği görüşünde bulunmuşlardır. Bunun nedeni okul öncesi dönem çocuklarının Piaget'in soyut işlemler döneminde olması ve olaylara daha duygusal bakması gösterilebilir.

Öğretmenler tarafından MEB'e yapılan önerilere bakıldığında en çok materyal ve bütçe desteği konularında okullara destek olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Özellikle devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin materyal bulma ve bütçe sıkıntısı çektiği sonucuna ulaşılmıştır. Çavak (2017) okul öncesi dönemde çocuklara kazandırılacak coğrafi kazanımlar konusunda yaptığı çalışmanın sonucuna göre okullarda bulunan materyallere yönelik genel olarak öğretmenlerin, %40,6'sı yeterli bulurken %38,6'sı ise kısmen yeterli bulmuştur. Sonuçlarda çıkan farklılığın, görüşme yapılan okulların sosyo-ekonomik koşullarının benzer olmadığından kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak şu önerilerde bulunulabilir:

1. Teknolojinin gelişmesi ve ülke nüfusunun çoğalmasıyla çocukların doğada vakit geçirme oranında düşüş olması sebebiyle çocuklara doğayla ilgili yaparak yaşayarak öğrenebileceği aktivite ve etkinlikler düzenlenebilir.

2. Eğitim sürecinin önemli bir ögesi olan veliler bu süreçte eğitim ve seminerlerle bilgilendirilerek desteklenmelidir. Bununla birlikte veli ile iş birliği yapılarak doğa gezileri kapsamında kamp yapma, orman yürüyüşü yapma gibi etkinlikler düzenlenebilir ve bu etkinlikler sık sık tekrarlanabilir.
3. Coğrafya eğitimi konusunda okul öncesi öğretmen adaylarının fakültelerinde formal eğitim alması sağlanmalıdır.
4. Coğrafya eğitimi etkinlikleri okul öncesi programına entegre edilmelidir.
5. Doğada eğitim sürecinde öğretmenlerin derslerinde kullanabilecekleri etkinlikler havuzu oluşturmak öğretmenlere yol gösterici olabilir.
6. Coğrafya eğitimi kapsamında okullara yeterli materyallerin sağlanması ile eğitimin zenginleşmesi için çalışmalar yapılabilir.
7. Çocukların dikkatini çeken ve yapılması eğlenceli olan deney ve gözlemlere (hava durumu, buharlaşma, vs.) yer verilmelidir.

REFERENCES

- Akbulut, G. (2004). "Coğrafya Öğretimi ve Yaratıcı Düşünce". Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 28, 215-223.
- Çavak, Y. (2017). Okul Öncesi Eğitim Döneminde Öğrencilere Kazandırılacak Coğrafi Kazanımlar ve Değerlendirilmesi. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çepni, S. (2009). Araştırma ve proje çalışmalarına giriş. Genişletilmiş 4. baskı, Celepler Matbaacılık, Trabzon
- Çetin, T., Yavuz, S., Tokgöz, B., & Güven, G. (2012). Okul öncesi dönemdeki çocuklara (60-72 ay) uzay kavramlarının öğretimi. GÜJGEF, 32(3), 715-731.
- Doğanay, H., 2002, Coğrafya Öğretim Yöntemleri, Aktif Yayınları, İstanbul.
- Er, H., Karadeniz, O. ve Belge, M. (2022). Okul öncesi eğitimde öğretmenlerin bakış açısıyla coğrafya becerilerinin öğretimi. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(3), 991-1005.
- Fromboluti, C. S., & Seefeldt, C. (1999). Early Childhood: where Learning Begins, Geography. Department of Education.
- Güngör, İ., Koçak, C., Canpolat, C. Y., & Şahin, S. (2022). 2008-2018 yılları arasında yapılan okul öncesi döneme yönelik kavram gelişimi ve kavram öğretimi konulu araştırmaların incelenmesi. Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi, 6(2), 455-479.
- Coşkun Keskin, S. & Kırtel, A. (2016). Erken çocukluk döneminde sosyo-kültürel eğitim: Osmanlı'da bir gün. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(USBES Özel Sayı II), 1469-1490.
- Morrison, G.S. (2004). Early Childhood Education Today (9.Baskı), New Jersey: Pearson Education, Inc
- Naylor, D., & Diem, R. (1987). Elementary and middle school social studies. New York: Random House
- Özbek Ayaz, C., Güleç, H. ve Özkan Kılıç, Ö. (2018). Okul öncesi dönemdeki çocukların bilimle tanıştığı nokta: Coğrafya eğitiminin önemi. International Journal of Social Science. 70, 103-117.

- Özkan Kılıç, Ö., Güleç, H. ve Genç, S. Z. (2014). Okul öncesi dönem resimli öykü kitaplarının coğrafi kavramları içermesi yönünden incelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi 15(1), 35-52.
- Öztürk, M., Giren, S., Yıldırım, E., ve Şimşek, Ü. (2015). Güncellenen okul öncesi eğitim programının coğrafya eğitimi açısından incelenmesi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(4),245-262
- Seefeldt, C., Falconer R.C., Castle, S., (2015). Okul Öncesi İlkokul Çocukları için Sosyal Bilgiler Öğretimi. Çeviri editör, Coskun, S.K., 8. bölüm: People, Places, and Environments: Geography, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Soydan, S. (2015). Türkiye, Amerika ve Avusturya’da görev yapan öğretmenlerin okul öncesi coğrafya öğretimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 40(40), 9-24.
- Ünlü, M. ve Çavak, Y. (2019). Okul öncesi eğitim döneminde öğrencilere kazandırılacak coğrafi kazanımlar ve değerlendirilmesi. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Bilimleri Dergisi, 49, 187-202.
- Yaşar, M. C., Gözde, İ. N. A. L., Uyanık, Ö., & Yazıcı, H. (2012). Okul öncesi dönemde coğrafya eğitimi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 11(39), 75-87.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.